

РЕЦЕНЗИЯ
ПО КОНКУРСА ЗА ПОЛУЧАВАНЕ НА АКАДЕМИЧНА ДЛЪЖНОСТ
„ДОЦЕНТ”

ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ

8.4. Театрално и Филмово изкуство

Научна специалност: Театрознание и театрално изкуство (вокално обучение)

КАНДИДАТ: гл. ас. д-р Петя Василева Диманова

ИЗГОТВИЛ РЕЦЕНЗИЯТА: проф.д-р Мира Каланова

1. **Общо описание на представените материали:**

Настоящата рецензия е изготвена в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за неговото приложение (ППЗРАСРБ) и Правилника за развитие на академичния състав на НАТФИЗ. Рецензията е съставена от шест части, включващи изискваните от кандидата материали и доказателства за неговата учебно-педагогическа, научноизследователска и творческа дейност.

За нуждите на конкурса гл. ас. д-р Петя Диманова представя всички изискуеми по закон материали и приложения към тях. Те включват: наукометрична карта с изпълнени минимални национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 по ППЗРАСРБ и приложенията към нея доказателства, автобиография, учебни програми, списък с научни публикации, списък с реализирани майсторски класове, и ателиета, спектакли и национални награди. Приложените спектакли с реализирана авторска музика са: „Одисей“, режисьор Диана Добрева, Драматичен театър „Н.О.Масалитинов“ Пловдив, премиера: 27.02.2019г.; „Народът на Вазов“, режисьор: Диана Добрева Народен театър „Иван Вазов“, премиера: 07.10.2021г. „Баштата“, режисьор: Диана Добрева Народен театър „Иван Вазов“, премиера: 23.10.2018г.

2. **Обща характеристика на творческата, научната и учебно-педагогическата и дейност на кандидата.**

Гл. ас. д-р Петя Диманова е композитор с над 20 годишна кариера в театъра. Работи в тясно сътрудничество с две поколения режисьори и творчеството и я е поставило сред най-уважаваните автори на театрална музика в България. Доказателство за това са

реализираните над 60 спектакъла на най-престижните ни сцени и множеството номинации и награди “Икар”, “Аскеер”, както и награди на Съюза на композиторите “Димитър Вълчев”. Творчеството и е разпознаваемо и се отличава с прецизна работа със звуковата партитура, ритмиката и осезаемо отношение към синкретичното функциониране на музиката в спектакъла. Петя Диманова е композитор, за когото музиката, звукът и ритъма в спектакъла са тясно свързани с актьора, пространството, визуалната среда и драматургията. Тя гледа на музиката в спектакъла като на език, който е втъкан във всеки компонент и това я прави особено ценен творчески партньор както за актьорите, така и за режисьорите, с които работи. Тази концепция за функциите на музиката в театралния спектакъл открива за нея и друга територия за проучване и развитие. Педагогическата и практика, както и научната работа в НАТФИЗ последователно и задълбочено са насочени към проучване на широкия инструментариум, с които борави актьора по отношение на гласовите си умения, като и усещането за ритъм и развиването на слуха. Разработените учебни програми за развитие на вокални техники, ритмика и музикални стилове, разработени специално за нуждите на Специалност “Актьорство за драматичен театър”, както и резултатите от обучението на студентите са превърнали гл. ас. д-р Петя Диманова във високо ценен и уважаван от колегите и учител и педагог. Всеотдайността и към студентите и престижа на професионалното обучение в НАТФИЗ се виждат не само по време на изпитите, но и на концертите на учебните сцени и тези в неконвенционални пространства, които имат голям публичен успех. Научната и дейност, която включва докторска дисертация „Ритмиката, музиката и звуковата картина като възможни заместители на липсваща драматургическа структура при невербалния театър и спектакли по нетеатрален текст“ и поредицата от статии също намират за тема и обект на изследване както функциите на музиката в театралното представление, така и нейни новаторски методологии за вокалното обучение на актьора.

Много е трудно съвместяването на активна творческа дейност, особено когато тя е така съзидателна и задълбочена по своя характер, каквато е при Петя Диманова, и преподаване на материя, в която човешкият фактор е толкова важен, каквото е преподаването в Театралната Академия. Изисква се много всеотдайност и правилна психологическа нагласа, добро планиране на времето и съхраняване на творческата енергия, което не всеки може да създаде и понесе. В същото време няма нищо по добро за студентите да общуват с творци, чиято успешна работа могат да видят по театралните сцени и да получават знания и развиват умения, които са не само добре теоретично

обосновани, но и проверени в практиката нееднократно. Петя Диманова съумява да съчетава професионалната творческа работа с преподаването без нито една от страните да бъде ощетена и да прелива знания и умения от едната територия в другата по възможно най-добрия начин.

3. Творческа дейност на кандидата

Петя Диманова е композитор със завидна кариера в театъра. За 20 години тя успява да създаде музика за над 60 спектакъла, повечето от които в най-престижните театри в България като ДТ Пловдив, ТД Варна, Народен Театър и др. Творчеството и я свързва трайно с редица уважавани и утвърдени режисьори като Пламен Марков, Диана Добрева, Стайко Мурджев, Атанас Атанасов, Стилян Георгиев. Жанровото и стилистично разнообразие на спектаклите в биографията и са знак за голяма творческа свобода, гъвкавост и адаптация по отношение на режисьорските практики и богат професионален инструментариум. Множеството спектакли на Петя Диманова се отличават с авторска музика, която функционира не само като създаваща атмосферата и уплътняваща тишината, а и като съществен за синкретичното изграждане и общото внушение компонент. Музиката и звукът за П. Диманова са партньори на актьора и режисьора в изграждането на ритъма на словото, жеста, движението в пространството и са съществени по отношение на концептуалната, естетическата и формалната, цялост на спектакъла.

За нуждите на конкурса гл. ас. д-р Петя Диманова представя три спектакъла, с авторска музика, реализирани с режисьора Диана Добрева: „Одисей“, Драматичен театър „Н.О.Масалитинов“ Пловдив, премиера: 27.02.2019г. „Народът на Вазов“, режисьор: Диана Добрева Народен театър „Иван Вазов“, премиера: 07.10.2021г. „Бащата“, режисьор: Диана Добрева Народен театър „Иван Вазов“, премиера: 23.10.2018г.

„Одисей“ е спектакъл, създаден по епическата поема на Омир и интерпретира темата за “пътуващия човек”. Музиката в него е с обща продължителност 150 мин. С мащаба на античния епос, музиката и звуковата среда в този спектакъл функционират като своеобразен хронотоп. Времето в тази история е особено важно и то е въплътено в музиката, която играе неговата роля. Различните обеми на звука, които Петя Диманова използва, както и полифонията от тонове сякаш разтеглят или свиват времето в различните етапи на пътуването на Одисей, спират го в сцените с Пенелопа и нейните

десет образа. Музиката допълва пространството, създадено от сценична среда и дигиталните визии, материализирайки празнотата в него, кара го да вибрира с ритъма на вселената. В спектакъла има чести жанрови смени, в които музиката задава не само ритъма, но и характера на сцената, партнира с актьорите и провокира публиката. Музиката на Петя Диманов а „Одисей“ притежава кохерентност и сетивност и на нея се дължи в много голяма степен синкретичността и силното емоционално въздействие на спектакъла.

„Народът на Вазов“, поставя трудна задача пред творческия екип. Темите в спектакъла са свързани с историята на България, народната памет, с реални личности, превърнали се в икони, символи на свобода, героизъм, преданост и жертвоготовност. Три различни линии на разказа, в три различни пространства, нееднозначни персонажи и групови образи. Спектакълът е своеобразен епос и движението в него е съществен фактор. Отново музиката на Петя Диманов присъства в почти цялото времетраене на спектакъла, подхранвайки тътена, тревогата от войната и тъгата от раздялата и смъртта. В този спектакъл работата и с вокалната подготовка на актьорите е на много високо ниво. Работата с фолклорната музика изисква сериозни знания и умения. Акапелните изпълнения от голяма група актьори са преведени на театрален език. Запазено е автентичното звучене на песните и естествената органика на актьорите, което е най-трудната работа с този вид музика в спектакъла. Запяването на песните е вплетено в ритъма и логиката на отделните сцени и то се поражда ситуационно и присъства като естествено продължение на диалога, което е качество с висока стойност. Индивидуалността на актьорите и техните персонажи е запазена и в същото време общият характер на груповото изпълнение притежава мощ и силно драматично присъствие. Работата с актьорите в този спектакъл и постигнатото от композиторът Петя Диманова е резултат от дългогодишния и интерес към българската автентична фолклорна музика, който тя пренася в обучението на студентите. Издирването и разучаването на такива песни, вниманието към спецификата на звученето и различните вокални техники в изпълнението са част от програмата, разработена за нуждите на Специалност “Актьорство за драматичен театър” в НАТФИЗ.

„Бащата“ е спектакъл, в който шепотът и тишината имат голямо значение. Разпадащият се свят на Бащата (Владимир Пенев) и обгръщащата го постепенно светлина са процес, с които се занимава както визуалната среда, така и режисурата. Музиката на Петя Диманова, лаконична, деликатна успява да разтвори и разпръсне във въздуха на сцената усещането за самота и липса на гравитация на Бащата.

Трите спектакъла са много различни както по отношение на драматургията, така и по отношение на стила и режисьорския подход. Работата на композитора Петя Диманова в тях е мощна и изключително въздействаща. Пример е за професионализъм и владееене на средствата. Авторът и не само разбира изкуството на театъра в дълбочина, а и разбира музиката и го превръща в език, с който разказва невидимото, прави го обозрим и смислен. “Едно от основните действия на музиката се е свързвало с това тя да отвори и остави някакво „изкуствено” пространство, което да говори за магичното в реалността и така, от своя страна, да допринесе за обогатяването на живота, поставен и протичащ между външното и вътрешното, тоест да разшири реалността. От тази гледна точка, музиката би трябвало, дори и в съвременното нейно отделяне от другите изкуства, от митовете или от религията, да бъде оценявана като носеща „магичност” и реалност от друг порядък.”¹

Това отношение на Петя Диманова към музиката и изкуството я прави не само добър композитор, а и театрал и артист от висока класа. Тя е творчески партньор, който всеки би искал да има до себе си.

4. Учебно-педагогическа дейност на кандидата

Гл. ас. д-р Петя Диманова е педагог с двадесет и четири годишна педагогическа работа, която последователно е насочена към формирането на вокални умения на студенти във висшите учебни заведения като НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов” и Театрален колеж „Любен Гройс“. Активно работи в специалностите Актьорство за драматичен театър, Режикура за драматичен театър. Преподавател по дисциплините „Ритмика“, „Вокално обучение“ и „Музикално обучение“ в класовете на проф. Ивайло Христов, проф. Пламен Марков и проф. д-р Атанас Атанасов. Автор е на програми по допълнителните дисциплини „Интерпретация на музикалния жанр“, „Музикални жанрове“. Ръководител е на дипломната работа на Е. Карапандова, бакалавър „Театрална продукция“ – тема: „Нови технологии в музикалното оформление на театралния спектакъл“, 2022г. Гл. ас. д-р Петя Диманова създава обучителен метод и специализиран индивидуален подход за работа с всеки студент в посока развиване на слуха, усещане за ритъм и работа с гласа. Работата и със студентите е въз основа на професионална теоретична подготовка и практически опит с актьори в различни по характер театрални представления. Гл. ас. д-р Петя Диманова е амбициозен педагог с

¹ <http://cssc-bg.com/e-library/library-humanitas/phd-post/dimanova-phd>

нестихващ интерес към уменията и възможностите на актьора по отношение на работата с гласа. Тя добре познава сложността на актьорската професия и необходимостта от развиване на средства и различни вокални техники, с които той борави според изискванията на спектакъла. Във времето тя формира собствена методология и разработва учебни програми, насочени към изграждането на певческо-двигателна координация, синхрон на певческо двигателно-образно мислене, въображение, действие, развиване на певческите качества на актьора през овладяване на вокални техники и гласов механизъм. Посредством тази методология, която включва теория и практически упражнения, студентите постигат завидни резултати, откриват неподозирани възможности и изграждат широк спектър от професионални умения и самочувствие. Педагогическата и работа се отличава с индивидуалния подход за работа с младите актьори, в който специфичните гласови характеристики са особено важни по отношение на набора от средства, свързани с изграждането на театралния образ и ролята в спектакъла. Резултатът от тези усилия и методики е видим в изпитите и концертите, които студентите публично изнасят. Те винаги се превръщат в събития и са очаквани от студенти и публика с нестихващ интерес и са посрещани с бурни овации.

Педагогическата работа на гл. ас. д-р Петя Диманова, както и нейната творческа дейност, са съществени за теоретичната и научна работа. В дисертацията „Ритмиката, музиката и звуковата картина като възможни заместители на липсваща драматургическа структура при невербалния театър и спектакли по нетеатрален текст“ е представена индивидуалната разработка и методологията за овладяване и прилагане на различни вокални техники и разпределяне на ритмически модели в образа на актьора в театралния спектакъл. В нея са изследвани “някои от основните педагогически, психологически, исторически, методологически теории, прийоми, правила и похвати, представящи типологията на личността на актьора, развитието на певческото и поведенческо възпитание и усъвършенстването им, средата за възможна работа и взаимодействие между преподавател и студент. Трудът подробно разработва значимостта на темата, основните цели, очакваните резултати и предлага подробен план на учебните модули. В разписаната методология и методологични похвати огромна роля играе психологическата трактовка на театралната и музикалната методология, прийомите, инструментариума и похватите в специфичната дейност, която се осъществява в последователни процеси. Целта е чрез инструментариума на типовете науки, да се постигне завършена представа за възможността да се развият и прилагат впоследствие

ритмическите интонационни умения у съвременния актьор по време на вокалното му обучение.”²

Дисертацията разглежда музиката като език, на който говори спектакъла и в който звукът и ритъмът имат собствена драматургична функция. В хода на изследването са доказани хипотези за това, че ритмиката може да бъде заместител на драматургичния текст, че театралната музика може да бъде двигател на театралното действие, че ниските и високите честоти на звука могат да предизвикат определени физически реакции у човека. Важна част от изследването е свързана с обучението на студентите и развиването на психофизическите им качества чрез упражнения по ритмика и звукоизвличане. Систематизирана е методология за обучение на студенти чрез ритмиката, вокални техники и невербална комуникация.

Целенасочените интереси към драматургичната функция музиката в спектакъла, както и развитието на актьора по отношение на вокалната му подготовка се виждат и в научните статии на гл. ас. д-р Петя Диманова: „*Театралната музика като действащо лице в спектакъла*“, Сп. Годишник на НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ 2018; ISSN 1314-0760, стр. 290-299; „*Функции на ритъма и музиката в нетеатрална условност*“, Център за семиотични и културни изследвания – електронно издание за докторанти, 9,5 стр.

Теоретичните интереси на гл. ас. д-р Петя Диманова и богатият и практически опит като педагог и театрален композитор доказват във времето високият и професионализъм и най-вече ефективността на работата и с актьорите. Доказателство за това са майсторските класове и творческите работилници, провеждани както със студенти, така и с професионални актьори:

2016г. Ръководител на музикален уъркшоп „Вокал и ритмика“ за работа по спектакъла „Вълци“ в Драматичен театър „Н.О.Масалитинов“ – Пловдив; 2017г. Ръководител на уъркшоп „Ритмически партитури“ за работа по спектакъла „Калигула“ в Народен театър „Иван Вазов“; 2018г. Ръководител на уъркшоп „Вокал и ритмика“ с работа върху актьорска импровизация посредством звукоизвличане и ритмически партитури с използване на антични инструменти и хекзаметър за спектакъла „Одисей“ в Драматичен театър „Н.О.Масалитинов“ – Пловдив; 2021г. Ръководител на музикален уъркшоп

² <https://ras.nacid.bg/dissertation-preview/55699>

„Вокал и ритмика“ за ползване на ударни инструменти за работа по спектакъла „Коприна“ в Драматичен театър „Н.О.Масалитинов“ - Пловдив

5. Лични впечатления от кандидата.

Познавам гл. ас. д-р Петя Диманова повече от едно десетилетие и имам удоволствието да споделям с нея забележително по своя характер творческо пространство. Работата ни по различни спектакли ни е срещала с многообразие от театрални драматургии, жанрове и стилове, както и различни по отношение на методологията режисьорски практики. Петя Диманова е автор, който се отличава с умението си да бъде творчески партньор и съмишленик, в целия процес по създаване на спектакъла. Тя гледа на музиката като на средство, което се свързва с всеки компонент на спектакъла, слово, визуалност, движение и жест, и формира образност, която е едновременно деликатна, всеобхватна и мощна. Музиката на Петя Диманова има пространствен характер. Звукът, ритъмът и мелодията в спектаклите и сякаш притежават обем и плътност и с това си качество те изпълват времепространството с осезаемото си присъствие. Тя е композитор, който не гледа на музиката си като на приложен, делим от общия език на спектакъла компонент. Тя не създава музиката, за да запълни паузите и интермедиите. Петя Диманова е творец, който седи в залата и следи всяка промяна в характера на сцената и всеки жест на актьорите, всяко движение в сценичната среда и е верен партньор на режисьора по отношение на словесния ритъм. Не случайно, репетициите на спектаклите, които работи с Диана Добрева винаги са предшествани от ателиета по ритъм, в които често се създават и изграждат важни идеи и образи. Цялата и нагласа по отношение на театралната музика и нейните функции в спектакъла е изключително широка и обхваща синкретично всички негови градивни компоненти. Именно затова звуковата среда и музиката, която тя създава не просто присъстват и съществуват, а са втъкани в езика на спектакъла и съграждат за него стойности по-високи от стойността им сама по себе си.

Теоретичната подготовка на Петя Диманова, методологията и по отношение на вокалната подготовка на актьора и дългогодишната и задълбочена работа в театъра я правят незаменим партньор и съмишленик. Отдадеността, с която Петя Диманова работи със студентите е респектираща. Търпението и индивидуалният подход към всеки млад актьор са я превърнали във времето в обичан и високо ценен педагог. В методиката и учебните програми, разработени от нея, се виждат новаторски подход и

неконвенционална гледна точка към обучението по ритмика и вокал, в които музиката не е само умение и техника, а философия, природен и социален феномен. Петя Диманова често казва, че *“желанието да пее у човека е най-естественото му желание, защото така през ритъма и вибрациите на звука той се свързва с ритъма и вибрациите на космоса и вселената”*. Именно това нейно отношение към музиката и пеещия човек я прави забележителен учител, педагог, композитор и театрал. Спектаклите, концертите и изпитите по вокал, които тя прави със студентите от класовете по актьорско майсторство винаги са чакани с нетърпение и се превръщат в празник на изкуството, театъра и духа.

6. Заключение

След всичко казано до тук, като взимам под внимание доказаните постижения в научната, педагогическата и творческата дейност на кандидата, следвайки законовите и академични изисквания и личният ми опит и впечатления от гл. ас. д-р Петя Диманова, смятам, че тя е висококвалифициран, утвърден и уважаван в професионалните среди педагог и автор. Категорично и напълно убедено предлагам на уважаемото жури да присъди академичната длъжност “Доцент” в Професионално направление: 8.4. Театрално и Филмово изкуство, Научна специалност: Театрознание и театрално изкуство (вокално обучение) на гл.ас.д-р Петя Диманова за нуждите на катедра “Драматичен театър”, НАТФИЗ “Кр. Сарафов”

08.09.2023 г.

гр. София

.....

Проф. д-р Мира Кланова